

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-ווילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

בלוג מס' 32 – דוא"ל הוא duel:

נגישות מול סמכות בין סטודנטים ומרצים

בין שאר עיסוקיי, אני מלמד קורס בשם "מהפכת האינטרנט" – והוא לגמרי מקוון (כלומר, אינני פוגש את הסטודנטים פנים אל פנים). כך, שניתן בהחלט לומר ללא יוהרה, שהנני מומחה בנושא של בלוג ספציפי זה (מס' 32).

טכנולוגיות התקשורת החדשות גורמות לשתי תמורות גדולות בקשר בין בעלי סמכות והקהל הרחב. מצד אחד, הן מאפשרות גידול משמעותי בנגישות לברי-סמכא, שבעבר לא הייתה אפשרית: פוליטיקאים, רופאים, מנהלים בכירים וכן – גם מרצים – נגישים ל"לקוחות" שלהם בכל עת ובכל שעה. יש לכך צד חיובי, שהרי ניתן לשרת את אותו קהל בדרך יעילה וטובה יותר. ברם, מצד שני יש לזה גם מחיר: הנגישות הקלה גם גורמת לערעור בסמכות הנמען, לאו דווקא בגלל הקלות בהשגת מידע מגורמים אחרים (מנועי חיפוש וכו'), אלא שבעקבות ביטול הריחוק (בעברית טובה: "דיסטאנס") בין הכפוף לבעל הסמכות נעלם קצת מהמסתורין של סמכות המרצה הדגול ואת מקומו תופסת ההרגשה שכולם שווים.

הבעיה הזאת מתבטאת ביתר שאת דווקא באקדמיה, ולו בשל העובדה שה"לקוחות" הינם סטודנטים צעירים אשר גדלו על ברכיי האינטרנט ואינם מהססים לנצל את סגולותיו עד תום לשלוח דוא"ל למרצה, כמובן, נתפס כדבר בשגרה – כשאותם סטודנטים (לפחות רוב רובם) לא היו מעיזים להרים טלפון למרצים בביתם.

מבחינת המרצים, הבעיה רב-ממדית. ראשית, עניין הכמות. בעבר הלא רחוק, הסטודנטים היו מטריחים את עצמם לבוא לשעות הקבלה רק אם באמת הייתה להם בעיה משמעותית. אבל לשלוח דוא"ל? הדבר גוזל כמה שניות בלבד – והם אפילו לא צריכים להביט בפניו של המרצה. כך, מוצאים את עצמם המרצים מקדישים יותר מאותן שעותיים בשבוע ל"קבלת קהל" מקוונת.

שנית, סוג הפניות. אם בעבר הסטודנטים היו מגיעים למרצה עם בעיה/שאלה רצינית, היום כל סוגיה – קטנה כגדולה – מהווה עילה לפנייה. כדי שלא תחשבו שהתופעה (והדוגמאות) הינן תוצרת כחול-לבן בלבד (או פרי דמיוני הפרוע), ארשה לעצמי להביא כמה מקרים ודוגמאות של דוא"לים שנשלחו למרצים בארה"ב, כולן נלקחו מכתבה שהופיעה לפני כמה שבועות בניו יורק טיימס:

- 1- בקשה של סטודנט ממרצה לקבל את רשימות ההרצאות שלו.
- 2- מתן הסבר למרצה מדוע הסטודנטית לא הופיעה לשיעור ביום שני (שיכרות במסיבות של סוף השבוע!).
- 3- פנייה מסטודנט שנה א' בתחילת שנת הלימודים למרצה, כדי שיעץ לו אילו אביזרי לימוד לרכוש.
- 4- בקשה מהמרצה שיקרא טיוטת עבודה סמינריונית יומיים לפני מועד הגשת העבודה, ושיציע מה לשפר.
- 5- "מאחר שאתה נתפס כמרצה סימפטי, האם תוכל ליעץ לי? הגעתי למסקנה שאני הומו. אבל אני מפחד לצאת מהארון. מה עלי לעשות?"
- 6- "לא יכולתי להגיע הבוקר לשיעור. פספסתי משהו?"

מאידך גיסא, דוא"לים יכולים להועיל למרצים. הנה כמה דוגמאות:

- 1- "אני מוצא עניין רב בהרצאות שלך, אולם קצב הדיבור מהיר מדי. התוכל להאט קצת את הקצב?"
- 2- "רוב הסטודנטים בכיתה מבינים היטב את הנקודות שלך בפעם הראשונה. לדעתי, את מקדישה יותר מדי זמן להסביר דברים פשוטים לקומץ סטודנטים אטיים."
- 3- "חשבתי שהכתבה המצ"ב שמצאתי באינטרנט תעניין אותך מאחר שהיא מוסיפה פן נוסף למה שהצגת בכיתה."

אינני טוען שכל מרצה אכן יראה בעין יפה כל המסרים לעיל, אך היתרון בדוא"ל שניתן להתעלם או להגיב – בלי להביך את הסטודנטים (או את המרצים עצמם) וגם בלי לדכא את יצר ההשתתפות שלהם.

אולם אליה וקוץ בה. בעידן בו המוסדות להשכלה גבוהה שמים דגש על ציוני המשוב של הסטודנטים, יש לדוא"ל שתי פנים. . מחד גיסא, ניתן לעמוד ביתר קלות על בעיות לימודיות של הסטודנטים ולתקן מיידית את שיטת הדידקטיקה בכיתה. יתרה מזאת, סטודנטים לעולם לא יעזו לומר למרצה פנים אל פנים שמהו קלוקל בהוראה שלו – והבעיה תתגלה רק בסוף השנה בציון משוב נמוך. בעידן הדוא"ל, לעומת זאת, יש דרך למשוב מידי ומועיל – לטובת המרצה והסטודנט גם יחד. מאידך גיסא, הדוא"ל פועל כחרב פיפיות: אם המרצה לא יגיב למבול הדוא"לים הוא עלול להיתפס כלא אכפתי או גרוע מכך. זאת על אף שברור, כי אין מקום להשיב על כל המסרים הללו. בדרך זו עלול המשוב שיקבל המרצה לפגוע בו בסופו של דבר. הדבר מעיק במיוחד על מרצים צעירים, ממשובים נמוכים בשנים שלקראת קבלת קביעות.

המסקנה? בין שאר הסעיפים בסילבוס שהמרצה חייב לקבוע עבורם כללי משחק – מועדי הגשת עבודה; דרישת נוכחות והשתתפות בדיוני הכיתה – יש עכשיו להוסיף סעיף חדש: מדיניות הדוא"ל (מת? על אלה נושאים? באיזה סגנון כתיבה? תדירות?). לאסור אותם לגמרי אינו קביל ובוודאי ייתפס ע"י הסטודנטים כדבר לא הגיוני. מצד שני, אין לאפשר הפקרות בשיטת "חופשי חופשי", שהרי גם סטודנטים אמורים ללמוד לחיות בתוך גבולות מקובלים. המרצה עדיין נשאר הסמכות בקורס ועליו לעמוד על "דיסטאנס" מסוים – אפילו אם האינטרנט מאפשר "ביטול המרחק" תרתי משמע.

wilzis@mail.biu.ac.il